

ירושלים דליטא

בוה ניתן קיצור סאטרו של האיג'ונופיסט היהודי יעקב לשצ'ינסקי על ביקורו בוילנא אשר נתפרסם בפור-ברטסי הנירויורקי.

בעיר זו לא נשרפו ולא נהרבו הב-תים, החנויות מתוחות לרוחה, אנשים מהל-כים, ויהודים רצים סבוחלים כרדכם סאו ומעולם. ובכל זאת ניגורה השאלה: הוואת וילנא? ברחוב לא תפגוש בפנים צוהלות, מרה שחורה שורה על יושביהם ויעיניהם סביעות צער עסקי, הכל לבושים בנדים עלובים, ויהודים רובם מהלכים כשבנדיהם פרומים ורוחם מרובאה ונכאה. פעמים עובר שריצבא או פקיד מנוצריה עיר שקימתו זקופה ומסיעתו סוצקת, זאילו היהודים נחמ-זים בלי שחר ובאין מטרה. בריצתם זו סורי-גשת איוו חפוה, שאין בה כל תכלית ברורה, דומה שהיהודים נתקופפו יותר וקוטתם שחה, ואשר לסצבם הכלכלי: כמו לפני המלחמה כן גם עתה נתון המסחר רובו ככולו בידי היהודים והם קונים כמו לפני המלחמה את רשיונות המסחר ב-80 אחויהם, המטמיסטיקה מ-1925 סוכיחה, כי משאינם יהודים קנו באותה שנה רק 21 אחוזים מרשיונות המסחר, אולם צריך להעיר, כי המספר הכולל של בתי המסחר היהודיים הולך ומתמעט. ב-1925 רכשו יהודי וילנא 6802 רשיונות מסחר וב-1926 רק 4942—משמע שרבע סכתי המסחר נתבטל. איוו בתי מסחר ננעלו? הוה אומר: הגדולים,

דוקא בתי המסחר הגדולים ביותר אשר העסיקו לפני המלחמה מ-20 עד 25 משרי-תים אינם כיום בנמצא, מספר עובדי החנויות בוילנא ירד בסחציותו: לפני המלחמה היו כ-6000 משרתים ולבלדים ועתה הוסחת מספרם כדי 2500 איש.

כל המוכר, כי עם התמעטות בתי המסחר ירד גם מספר החנונים היהודים אינו אלא טועה, החנוני שאין ביכלתו לקנות רשיון סוגר את חנותו ונוטל את מרכולתו ומעטירה כסלו לססכר בשוק; החנוני הגדול בא תחת הכינוי והלה תחת הועיר, כשמתכטל אהר סבתי המסחר הגדולים, שקנו לעצמם שם טוב במשך עשרות בשנים, מיד באים אלה שעבדו בו ונשאר סחיסרי פרנסה ופותחים חנויות הבאות, לכאורה לסלא את חסרונו של בית המסחר הגדול האחר, פליאה היא כיצר נפתחות חנויות אלו אם לבעליהם אין מסון בכיסם, משאינם יהודים ודאי שלא היו מצליחים בכך, כי דרכו של גוי להכנס לביתו כשער החיצון, אולם יהודי סורגל גם להכנס סכער החלונות, ברלתות השאין ובמקרי סתר, בני ברית חזקה עליהם שידעו להעלות את מעותיהם ססקורות ססויים ובלבד להרכות חנויות ורוכלים בישראל, כך סתפורר

המסחר היהודי הגדול ומתכזבו לקופי-דרכי-לום עלובות ולא צריך לומר, כי סצבו של הרוכל הפועט הוא ירוד ססצבו של משרת בכית מסחר הראוי לשמו.

וילנא היו בה לפני המלחמה הרבה בנקים, כי סוחריה היו סביאים את סחוריר-תיהם—פוזסקאות, מלכוישים, סנעלים ועור—למרהכירוסיה או למדינות אחרות—עצי-היערות ופרוות, מסחר ססועף זה רובו אינו קיים וקצתו מסשיך קיום עלוב, סשום זה הופחת מספר הבנקים ואם לפני המלחמה היו עסקים בהם 800 עובד, הרי כיום נת-מעט סספרם כדי 100.

ידוע לכל, כי בימי שזל נמצאים גם אילו אנשים הנכנים סחורכנם של אחרים, גם בוילנא יש יהודים שנתעשרו ססצוקת-הרכים, אלא שרכים מהם נהפך עליהם הנלגל וירדו סנכטיהם, בימי עשירותם היו אלה סבקשים אחרי דירות נאות בכירות-אירופה ומבלים שם את יסיהם בתענוגים ועתה לכשנדלדלו, חזרו על סכורתם והם עומדים בשוקה של וילנא וסכרוזים על קב מרכולת.

השאלה, אם הנוצרים דוחקים את רגלי החנונים היהודים טעונה עדיין בירור, אולם בוילנא ישנן אילו חנויות של נוצרים שכח התחרותם סורגש יפה ברחוב היהודי, צריך לזכור, כי עם הכרות עצמאותה של פולין קמו לקוחות חדשים המבקשים אחרי החנית הפולנית—הלא הם הצבא ופקיריר-המדינה, לפני המלחמה היו הצבא והפקיר

הרוסיים, משנאתם את הפולנים, מעדיפים כקניותיהם את הסוחר היהודי, ועתה נשתנה הרבר תכלית שנוי לרעתו של היהודי, בסרט כשפקיריר-הממשלה והעתונות הפולנית ססויים השנים והערב להתרים את הסחורה היהודית, והסוחר הפולני ססתייע בסוכרות האשראי של בנק המלוכה, החושך את עזרתו ססוחר יהודי, רוב בתי המסחר הסיר-סוניים והקסעוניים נמצאים אמנם בידי היהודים—אולם הראשונים עובר עליהם סשבר ססור ססאת הנתיקות סרוסיה והאחרונים מתכוססים כעניים סאין קונים בעלי יכולת, לעומת זה—הרי לקיחותיו של הסוחר הפולני משכורתם שלמה וכספם בכיסם, צריך לזכור כי גידולו של מעמד בינוני נעשה בזמן: בזהירות יתר-סאזר לפני המלחמה—ורגשא לכך תשמש ליטא, לאמכיה וכיחוד פולין, עוד לפני המלחמה הכנים האכר האסיר את בניו לניסנסיה ורצה להנחילו משלחיר עירוני ולעשותו חנוני או אופן, עתה, כשהאכרים נכנסו לעצם החיים הפוליטיים, הרי גידולו של מעמד בינוני נעשה על נקלה, האכר האסיר נעזר באשראי הניתן מטעם בנק המלוכה והוא סקבל וסיונות לתעשיות-סמוני-פולין ומנצל כהלכה את זכויותיו הסוחרות, סאירך יש להודות, כי התחרותם של היהודים היא עדיין בחינת-אנו שפציחתו קשה, עשרות חנויות של פולנים נתנפצו לסלעי-ההתחרות הו, אעפיי שמוסרות המרינה סיעו להן ביד נדיבה, כל הנסיונות ליטול מידי היהודים את ססחר הסכולת נכשלו, אולם

הולך וגדל כוה אחר, אשר יחתור תחת יסודות המסחר היהודי—הלא היא הקיאו-פרציה, האכר רכש מעט בקיאות, כעניני השוק העולמי ולמד גם להתאחד לספעלים קואופרטיביים: למסכר משותף של תכואת-השרה ולקניה משותפת של מכונות ומכשוריי עבודה, עם התפתחות התנועה הקואופרטיבית הו ילך וירע מצבו של הסוחר, החנוני והרוכל היהודי.

מהו מצבם של בעלי המלאכה והפוד-עלים בוילנא? וזהתפוררות, יום העבודה המניע לפעמים ל-16 שעות, הוסר עבודה ופרנסה סבהיל—כל אלה סביאים כשהור-כנניהם רחשי-יאוש ואכזבה, אולם על הסעטרות האלה לא הוטלה איטה נוראה כזו, ששרויים בה החנונים והרוכלים, כי סויס בוטח הפועל ביום הסחרת, סעודי לא ראיתי תסיסה וסאיפה ערה כזו לעבודה כשם שראייתה בוילנא, ולדיה-סחורים, הספייים, הסשרתים ססספרים באהבה רבה לעבודה, כחורים העובדים יומם בהנויות נכנסים בערכים אצל סדנאות וסאסנים את ידיהם כעבודה, בחורות, שנארו את חקיר-לסודיהם בניסנסיות והעובדות במשרדים, סבקיות ערב ערב קורסים ולוסרות מלאכה, אם שואלים את האנשים הצעירים האלה, מה ראו לשלוח את ידם במלאכה כשעה שרובכות ידיהם בסלות טאס עבודה—אין תשובה בפייהם, אולם הם טאטינים, כי המלאכה שהם רוכי שים לעצמם לא תכויבם באחרית-הימים, כקורטים סטעם אגודת-הנשים בוילנא לוצי

רות, למשל, 170 אשה ו-60 גרשמו ומסתינות לתורן, שאיפתם זו של בני המרסידים ל-לבוריוציה—סקור לידתה, אטנם, בנורטים כלכליים, אולם צריך להודות, כי יש כאן גם מסבר רוחני: הם נוטרים איבה לרובל, לחנות, לריצת-הבהלה בחוצות-עיר, כד לרמות את ורעו של עשו ולהתפרנס מעסקי-תהי.

הלכתי בחוצות וילנא ועמדתי ברחוב הסמוך לכית הכנסת, בני ישראל יושבים שם כלפני עשרים שנה ומזכרים פולנים, כעבים, דנים מלוחים, כקבוקים דיקים, גרושאות ובלוי-סחורת, התיצבתי לראות כמה דנים מלוחים סוכרות שתי נשים ברבע שעה ולא ראיתי אף קונה אחד, ססוך לזה יושבה אשה סמוכרת כקבוקים ריקים והרהלתי: פרנסתן של נשים עניות אלה מנין? הרי אילו נטכרו גם כל הדנים המלוחים וכל הבקבוקים המנוכבים בוה לא היה סחירם ססשיך כדי סחית נפש, לשכוע יסיס, מרחוב זה הלכתי לבית הספר העטמי לראות בת-נוקותיהן של הנשים הסוכרות דנים מלוחים ובקבוקים, נסתכלתי בעיניהם היפות והרוויות חיים של הילדים האלה והנה הם לוסרים ססרות-ישראל וסיסיקה וסרעיר-הטבע בשפתם וכמה חיים והתלהבות לוהטים וסונקים סאישון בת עינם, שוחחתי עם עשרות תלמידות ונוכחתי, כי מה, כדי אמות של אכולה זו, גדלה הסנאה הכבושה לכל הפרינסות קלוד שות-דאיווי, מאלה התלמידים לא יעמוד איש בשוקה של וילנא לסכור כקבוקים ודנים

מלוחים. בקרתי בקורסים לכסנרות: 15 בחורי-חמד מִישראל לומדים כאן את מלאכתם בחריצות. בהתמדה כשם שאנחנו היינו משקיעים בשחר הילדות את כל היותנו בסוגיא חסורה. סת לי בחור ביישן; אבותינו הסתנפו לסדי במסחריות וצריך אפוא ללמוד מלאכה כדבעי. הילדים מתקנאים באישי-העמל שידיו רב לו במלאכתו והיודע לנציח עליה. הבחור בוש מהיות עובר בטל, והלך-רוח זה סימן הוא למהפכה המת-חוללת כנפש העם ומטנה יתר להתקדמות גדולה בהיי-ישראל.

התעשייה היהודית נתונה במצב חמור מאד וסופה — אם לא יחודשו יחסי-מסחר עם רוסיה — התפוררות. ב־1925 היו בוילנא 12 בתי חרושת לבורסקות וב־1926 ירד מספרם ל־6, ב־1924 היו 8 מלבנים וב־1926 לא נשאר מהם שריד, 9 בתי חרושת לטבק עברו ובטלו מן העולם לרגל הטונופוליציה של הטבק, והפועלים מִיפקרים לחוסר עבודה ולחם; מ־184 בתי חרושת שעבדו ב־1924 נשארו ב־1926 רק 68 וצריך לזכור, כי מספר בתי החרושת ב־1924 אף הוא ירד מאד לנזי המספר שלפני המלחמה. המספריים האלה עשויים להעמידנו על ההוכחה, עד כמה הורע מצבו של פועל התעשייה היהודי בוילנא. במלאכת-היד היהודית חור הפרוצם העגום אשר הל במסחר: הפועל מחוסר העבודה המציא לעצמו כדרכים משורזות אילו פרושות ופתח לו בית-מלאכה. בעל המלאכה עוסד, לכאורה: ברשות עצמו

אולם וי לו מעטירתו זו, כי פעמים הוא מצפה ימים על ימים, עד שמודמנת לו עבודת-מה וההתחרות של מעלי-קיקיון אלה מוציאה את לשד-העצמות.

בוילנא התקיימו פעם בתי-מלאכה אחרים לחייטות, אשר בכל אחד מהם היו עסוקים מ־20 עד 40 איש, שהספיקו בגדים לרוסיה, מלבד זה היו מאות יהודים עסוקים בתפירת-כגדים שנעשתה בבתיהם. בגדים מעשי ידיהם של יהודי וילנא נשלחו לסיביר, קיזו, אוקראינה ויארד האפרכיות שברוסיה הרחוקה. עתה, כמובן, נמסקה כל העבודה הזו, רוסיה היא סגורה ומסוגרת ועדיין לא נדבשו שוקים חדשים. סוכרחים אפוא להסד תפק בשוק המקומי העלוב. לפניו היו בוילנא כ־200 בתי מלאכה לחייטות, שעשו בהן למעלה מ־600 פועל. גם ישנם, אמנם, כמאה בתי-מלאכה כאלה, אולם בכל אלה עסוקים כ־50 איש — והשוליות בכללם. ברוד, כי בפרוסוציה כוו שבין מספר העובדים ומספר המפעלים אין לך אלא שיטת-הזעה בסהד דורה חדשה, כי בפיצול כוה של האנשים העובדים אין לך מקום למלחמת מעמדות פוריה, ונמצא שהפועלים עובדים מ־16 עד 18 שעה ביום, ועיניהם כלות ליום עבודה. פעם היו בוילנא כ־15 בתי-מלאכה גדולים לתפירת בגדים שכל אחד מהם העסיק כ־10 פועל והנה כיום אין אף בית-מלאכה אחד, שיעסיק מספר עובדים כוה, והיום מניע לרוב מספרם ל־2 עד 3 איש, סבה עיקרית לירידה זו משמשת העבודה, כי לפני המלחמה נסנו

הנוצרים למושב-הלקוחות של החייטים: שר הצבא הרוסי והפקיד הרוסי. הפקיד והאר-פיציר הפולניים פוסחים על בתי-החייטים בישראל והולכים אל אחיהם בני-עמם. לפני המלחמה היו גם היהודים עסוקים אצל החייטים הנוצרים, אולם היום נתגרשו מבתי-המלאכה. ודוק: החייט היהודי הטוב והמוסד היה כפות אך ורק לנותן העבודה היהודי, מלאכתו נעשית אך ורק בשביל יהודים — צא אפוא ולמד מה חסור מצבו של זה!

מצבם של סנדלריישראל בוילנא יתואר כפתגם הידוע: הסנדלר הוא השפל שבכל בעלי-המלאכה, כי השפיל לשבת מכלים. הסנדלר היהודי נלחם בהתחרותו הזריזה של הסנדלר הנוצרי, המצליח באותו המקצוע, בטרש לאחר שמבחר הלקוחות-הסודי מינים נעלים ששוכחת מחורים דוקא אחרי הסנדלר הנוצרי. אמנם, גם היום נמצאים בוילנא כ־300 סנדלריות של יהודים, אולם לפני המלחמה היה מספרן כ־600 והיום עובדים בכל הסנדלריות יחד 40 פועל ו־25 שוליה. הופעה כללית הוא בתחום המושב, שהסנדלרות נשמטת מידי היהודים ועוברת לשאינם יהודים. לתחית-מה קמה רק התעדי שיה של כסיות והודות למלחמת המכס עם גרמניה הצליחה וילנה לכבוש לעצמה את השוק הפולני — פוזן, פולין הקונגרסאית ובמקצת גם גליציה. אולם מנרעת אחת נודעת לתעשייה זו: באין הון מספיק לקבלני-התעשייה הזו אין הסיפק בידם להכין את הסחורות בסועדן ויטי העונה אין הם יכולים

להענות לרדישת-השוק. מי שעבודתו מצויה — בשחוננו רב, כי יציבותו של השוק הפנימי הולכת וסת-קדמת, אולם רע וטר מעמדו של מחוסר-העבודה. הליקוידציה של חוסר עבודה זה לא תבוא אלא אם כן היחסים עם רוסיה ישובו למסלולם הנורמאלי, ובפולין אין סכויים מרובים לתקנת-היחסים האלה. פתיחת השוק הרוסי היא כיום שאלה חיוניות לא רק לפועל היהודי בפולין, כי אם שאלת קיומם של הפועלים מחוסרי-העבודה בפולין בכלל.

ראויה לציון הופעה מענינת אחת: הרור הישן של חנונים ובעלי-מלאכה כאילו נטרד מעל פני החיים, הם לא ידעו להלוך נגד הזרם ושכולת-הזמן שטפתם, באספות הסרובות של בעלי המלאכה, שנתכנסו בהשי-תפתותי, כאו אנשים אשר בתשעים אחויהם הם בני 30 עד 40 שנה, ונוכחתי לדעת, כי 75 אחיו מבעלי-המלאכה נותני-העבודה הם. מי שהיוי חברים לאגודות סקצועיות או לספלות סוציאליסטיות, מה שגיבר גם מתוך נאומיהם, אלה אינם כיום, הם ושלום, סוד ציאליסטים, אולם מהיותם פעם מעורבים בין סוציאליסטים קנו לעצמם קצת כקיאות והכנה כשאלות חברותיות, כלכליות ומדיניות וכידיעתם זו הם נעזרים היום בהגנת איני טרפיהם. מתוך כך מוסבר, מנין באה להם לבעלי-מלאכה הזריזות והכשרון הזה שהם מצטיינים בהם בכואם לשמור על עניניהם בתוך המוסדות היהודיים והממשלתיים.

יעקב לשצ'ינסקי